

Egy korsó cserépdarabjai Gy. Szabó András:
A végakarát, Magyar Napló
 – FOKUSZ Egyesület,
 Budapest, 2018.

A végakarát címmel Gy. Szabó András negyedik könyvét vehette nemrég kézbe az olvasó: ez a kötet a versmondó és szépiró szerző rövidprózáit tartalmazza. Előző műveiben – *A függőhíd metamorfózisa*, *Legenda ez is* címmel – irodalmi tanulmányait, esszéit olvashattuk, a *Minden népnek az ő nyelvén* címet viselő kötete pedig általa merített válogatás a régi magyar irodalomból.

Az új kötet kisprózáit két részre különítette a szerkesztés, az elsőben novellák találhatók, köztük egy öt írásból álló ciklus *Apám faluja* címen; a prózakötet másik felét pedig *A végakarát* – alcíme szerint kisregény – tizenkét, egymáshoz kapcsolódó fejezete adja. *A végakarát* egy olasz regény keletkezéséből meríti témáját, amely a maga idejében sikerkönyvvé vált, és később film is készült belőle Visconti rendezésében, a fiatal Claudia Cardinale és Alain Delon főszereplésével. Giuseppe Tomasi di Lampedusa *A párdúc* című alkotásáról van szó, pontosabban annak írójáról, aki don Antonio néven jelenik meg a műben az olvasó előtt.

Antonio Farrone di Panarea, a főhős, akárcsak Lampedusa, dédapjáról, don Fabriziőről készül családregényt írni, noha tudja, már csak néhány hónapja van hátra. Versenyt fut az idővel, vajon sikerül-e befejeznie alkotását? Véghez tudja-e vinni nagy vállalkozását, amely megörökíti a család nevezetes alakjának s a körülötte élőknek történetét? Az ihlető személy, *A párdúc* íróalakjának fikciós újragondolása lehetőséget kínál az alkotási folyamattal kapcsolatos – minden művészt foglalkoztató – kételyek megjelenítésére, témaválasztásában ugyanakkor rávilágít a család s a családi történet továbbörökítésének releváns igényére is.

A kisregény egymáshoz kapcsolódó írásainak egy része az író-herceg végnapjairól, az olasz családról ad képet a XX. század közepén, a másik része az alkotással, az emlékek visszaidézésével, valamint azzal az akaratlansággal foglalkozik, amely minden alkotó emberben ott munkál: maradandót hagyni az utókorra. Az elmúlás miatt érzett szomorúság a megőrzés felelősségével párosul a könyvben: az utódok tudjanak majd mindarról, ami fontos volt elődeik életében.

Szép példa erre a regénybeli dédapa, don Fabrizio és jószágigazgatója patriarchális kapcsolata. Az alkalmazott barátként idézi fel barangolásait munkaadójával, a helyet, ahol megpihentek a tamariszkuszfa alatt, amikor nyúlra vadásztak, bár nem a vadászat volt önmagában a fontos, hanem ami ezzel együtt járt:

a táj, a barangolás, az úton virágzó zsálya (*Don Fabrizio és a jószágigazgató*). Hasonló beszélgetés zajlik le a családregényt író don Antonio és Mario, egy öreg halász között, aki már nem megy ki a tengerhez, mert tudja, közeledik a vég. Ám népes családja körében ez a vég is könnyű, és könnyű megvallani a várható hercegnek is, akivel fiatalkoruk óta ismerik egymást (*Az utolsó fejezet*).

Az átörökítés akarata lényeges eleme a másik ciklusnak is, de itt nem fikciós, hanem valós nézőpontból: az *Apám faluja* életképei az író gyerekkori világát jelenítik meg, a falun töltött időt, a nagypapa halálával eltűnni látszó, régi környezetet. Ahogyan az első novellában sorra fogynak el a tehének, el kell adni őket, mert gazdájuknak, az író nagypjának a kor előrehaladtával az ereje egyre kevesebb, úgy válnak múltbelivé a jellegzetes szerszámok, személyek, helyek is: a kaszaüllő, a kisbíró, a kovácsműhely.

Ez a régi falu még emlékeztet a két világháború közötti faluképre, így leírása, visszaidézése nemcsak személyes élményként izgalmas, hanem továbbadásával értékörzés jön létre abból a paraszti-polgári kultúrából, amelyre a kollektívizálás előtti időkből már kevesen emlékezhetnek. Ezt az időt erősítik a kovácsműhely látogatásakor az első világháborús élményeiről, az orosz és az olasz frontról beszélgető veteránok, vagy a falusi legenda a Nagy Háború utolsó hazatérőjéről, akit már halottnak hittek (*A kovácsműhely, Aztán vertek, fiam?*). Itt is megtörténik, ami Tamási Áron *Vitéz lélek* című darabjában: a lány nem tudja kivárni a nagysokára hazatérőt, férjhez megy – ám haláláig őrzi a kedvesétől kapott fotót, amelyet a fiú a bevonulásakor adott neki (*Kaszaüllő*).

Gágogó libák, szekeret húzó tehének, lovak a folyónál és a kovácsműhelynél, nyulak, őzek a határban – érzékletesen gazdag természeti képekkel, tájleírásokkal találkozhatunk, mintha magunk is ott állnánk bennük: „A friss tavaszi vetésben nyulak szaladgáltak még szürke téli bundájukban. Kicsit távolabb tőlük őzek mutatták magukat, csoportokba verődve

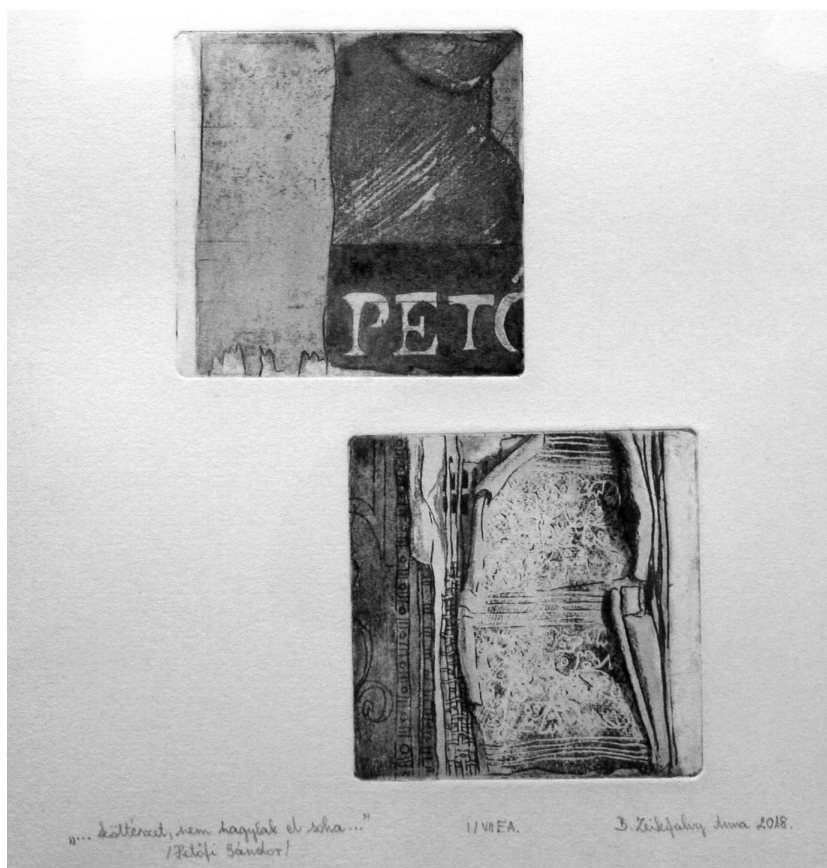
álltak a fényben, idelátszott fehér tomporuk. Nyers, erjedő földszaggal telítődött a levegő, s ahogy iramodtunk a Répce-parton, szinte hallani lehetett a rügyek és a friss hajtások pattogását” (*Kaszaiüllő*). Ugyanilyen érzékletes a régi szerszámok használatának leírása, például a szecskavágóé, azé a szerszámé, amelyet az állattartók a mai napig használnak: „Mint finoman zsírozott köszörűnek, olyan könnyű először hajtása a szecskavágónak. Aztán amint megjelenik a kerék pengéje alatt a kukorica- vagy napraforgószár, úgy lassul le a kar mozgása... virtus dolga, ki bírja szusszal, ki tud több adagot is végighajtani egymás után” (*Apám faluja*).

Mint egy korszó cserépdarabjaiból a széthullott korábbi egész, úgy áll össze a régi falukép: „Az évek múlásával módszeresen begyűjtötte, leltárba szedte falun töltött gyerekkora minden cserépdarabját. Mint a széttörött aratási korszó, melyet egy óvatlan pillanatban kiejtett kezéből kisfiú korában” (*A kovácműhely*). S a korszó összeáll, ha repedezett is, összetartja a gyermekkori élmény, a nagypapa iránt érzett szeretet – szerzőjük akár Fekete István természetképeinek vagy Kodolányi János *A vas fia* című történelmi regényéből ismert ősfalu-leírásának nyomába léphet –,

és amihez az általa jól ismert, két világháború közti falu volt a minta.

A két nagyobb, összefüggő novellasor mellett egészen különböző tematikai horizontú írások is szerepelnek a könyvben, így a mai család történeteiről írott munkák (*A példázat*, *Ligetben*, *Capri szigete*, *A titok*), szociális érzékenységgel rajzolt életképek (*Járdaszélen*, *Nilusi utazás*), végvári történet (*A fölegény*), irodalomtörténeti fikció (*Dorottya*) és szürreális kaland (*ETERVIT*). Mindezek a vonások összességükben azt mutatják, hogy Gy. Szabó András különböző epikateremtő területeken próbálkozik, lineáris történetírással. A kisregény lezártnak tekinthető, a történeti falu visszaidézése ugyanakkor tovább bővíthet még, akár a közelmúltbeli családi történetek sora. A történelmi képek, irodalomtörténeti allúziók szintén folytathatók, az alkotó dönti majd el, mit tekint fontosnak, mi ragadja meg legközelebb, s melyik tematikai és kifejezési irányba indul kisprózáiban. Átörökítései fontosak számunkra, műveivel a múltat és a jelent egyszerre idézi meg – az olvasóban tovább kibomló sorsértelmező tanulságokkal.

Csanda Mária

B. Zeikfalvy Anna: „...költészet, nem hagyják el soha...” (2018)